

■ УДК 070: 621

Н. Є. Горошкевич, старший викладач, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ДЕЯКІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В ДРУКОВАНИХ ВИДАННЯХ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

Розглянуто духовні, ідеологічні, культурні, релігійні й інші чинники формування процесів державотворення в друкованих виданнях Івано-Франківщини періоду 2008–2009 рр. Виокремлено і проаналізовано сильні та слабкі сторони регіональної преси в контексті державотворення.

Ключові слова: чинники, державотворення, регіональні ЗМІ та преса, національна свідомість, інформаційний простір.

Н. Е. Горошкевич, старший преподаватель, Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов

НЕКОТОРЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ СОЗДАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЯХ ИВАНО–ФРАНКОВЩИНЫ

Рассмотрены духовные, идеологические, культурные, религиозные и другие факторы формирования процессов создания государственности в печатных изданиях Ивано-Франковщины периода 2008–2009 гг. Выделены и проанализированы сильные и слабые стороны региональной прессы в контексте создания государственности.

Ключевые слова: факторы, создание государственности, региональные СМИ и пресса, национальное сознание, информационное пространство.

N. Ye. Horoshkevych, senior lecturer, Lviv Polytechnic National University, Lviv

SOME FORMATION FACTORS OF STATE PROCESSES IN PUBLICATIONS OF IVANO-FRANKIVSK REGION

The author considers the spiritual, ideological, cultural, religious and other factors of nation-building process in the printed publications of Ivano-Frankivsk region during 2008–2009. The paper identifies and analyzes the strengths and weaknesses of the regional press in the context of nationhood.

Key words: factors, nation-building, regional media and the press, national consciousness, information space.

Постановка проблеми. Результати досліджень свідчать, що протягом останніх років засоби масової інформації стають одним з популярних та важливих каналів впливу на національну свідомість,

духовні, ідеологічні, культурні, релігійні й інші процеси, що відбуваються в суспільстві. Мас-медіа є потужним комунікативним засобом суспільства, через який репрезентується громадянська думка, створюється інформаційний простір, відбувається процес державотворення — комплексний довготривалий процес, спрямований на утворення та зміцнення держави, що має культурні, політичні, міфологічні, релігійні й інші чинники.

Інформаційний простір будь-якої держави розглядається як важлива складова та невід'ємний атрибут функціонування держави. Україна зазнає зміни політичного, національного, ідеологічного світогляду. Трансформації в суспільстві позначаються на демократичних процесах ЗМІ та становленні національного інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми формування національної свідомості в контексті державотворення за допомогою медіа, інформаційно-комунікативних систем, створення державного національного інформаційного простору досліджуються в працях вітчизняних науковців В. Лизанчука, В. Здоровеги, О. Копиленка В. Миронченка, А. Москаленка, Г. Почепцова, В. Різуна, А. Чічановського, В. Шкляра, В. Воробйова, Т. Добросколонської, К. Маркелова, Л. Мухамедової, В. Попова, В. Іванова, Ю. Бідзіля та ін. Питанням формування і реалізації державної інформаційної політики присвячені дослідження фахівців О. Гриценка, Г. Почепцова, С. Чукута, В. Шкляра та ін.

Засоби масової інформації відіграють надзвичайно важливу роль у процесі консолідації суспільства, формування національної свідомості, державотворенні, оскільки суттєво впливають на створення історичного, культурно-самобутного, інформаційного простору, який допомагає згуртувати громадян держави в націю. В. В. Лизанчук зазначає: «...людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації — це один із «трьох китів», на якому базується державна самосвідомість...» [6, с. 15].

Засоби масової інформації приділяють значну увагу історичним подіям та постатям, ідеям патріотизму, ролі церкви, впливу української еліти на процес формування національної свідомості, культури й ідеології, загальнонаціональної ідентичності. Роль історичних постатей у процесі державотворення розглянули у своїх працях В. Шевчук (1996 р.), С. Борисов (1997 р.), М. Шудря (1999–2000 рр.). Також порушені питання місця та ролі української еліти в процесах державотворення в працях А. Пахарєва (1997 р.), А. Круглашова (1998 р.),

П. Валігурського (1998 р.), М. Головатого (1999 р.), О. Кривицької (1999 р.), І. Онищенко (2000 р.), Л. Залізняка (2003 р.) та ін. У публікаціях С. Смирнова (1999 р.), С. Сьоміна (2002 р.), О. Барабаша (2008 р.) розглянуто роль релігії та церкви у формуванні державотворення.

В Україні набуває актуальності проблема вироблення єдиної інформаційної політики, яка сприятиме зміцненню процесів державотворення та толерантній комунікації серед представників різних регіонів країни. Водночас недостатньо приділено уваги значенню регіональних медіа. Нині існують певні розбіжності в змісті публікацій регіональних мас-медіа стосовно ідеї збереження та поширення українських національних традицій, інтересів і державності. Оскільки комунікативна діяльність ЗМІ в регіонах дедалі зростатиме, її вплив на формування суспільної думки посилюватиметься, то завдання регіональних медіа полягає в тому, щоб їхня діяльність сприяла розвитку національної свідомості. Цими ключовими проблемами й зумовлена актуальність розвідки. **Мета статті** — дослідити регіональну пресу (на прикладі Івано-Франківщини) в парадигмі державотворення. Основні завдання: проаналізувати аспекти формування національної свідомості як складової державотворення в друкованих медіа Івано-Франківщини та виокремити позитивні та негативні явища, притаманні регіональній пресі в контексті державотворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіа відіграють важливу роль у формуванні та зміцненні національної свідомості, культурної, етнічної, мовної й духовної складових, які є основою побудови державності. Засоби масової комунікації мають можливість оперативно транслювати єдині ідеї, цінності в масштабах країни, об'єднуючи численну аудиторію. Передусім цю функцію завжди виконувала преса. Незважаючи на тотальну інтернетизацію та швидку міграцію в інтернет частини медіааудиторії, перехід преси, радіо та телебачення в он-лайн, роль друкованих видань є важливою.

Говорячи про вплив регіональних ЗМІ на формування національної свідомості, слід згадати праці С. Вовканича «Державотворення: чи завжди збігаються національний і регіональний вектори» (1996 р.), де йдеться про відмінності в поглядах, ідеях, цінностях різних регіонів України [2], та Ю. Бідзіля (2001 р.) щодо впливу преси Закарпаття на процеси державотворення. У 2005 р. порушувалося питання про відсутність єдності серед регіональних ЗМІ щодо національної ідентичності. Українська національна ідея розглядається як «... тріада національного історичного міфу, сучасного національного інтересу та спрямованого в майбутнє національного ідеалу. Заангажовані певними

політичними силами, з їх внутрішньополітичними та зовнішньополітичними інтересами й орієнтирами, регіональні засоби масової інформації викладають саме їхнє бачення складових цієї тріади» [9, с. 146]. Процес становлення й зміцнення держави тісно пов'язаний з посиленням ролі засобів масової комунікації, як особливого інструменту відтворення думок, ідей, поглядів різних прошарків населення країни. Регіональні ЗМІ відбивають реальну соціокультурну, національну та етнічну ситуацію, яка склалася в окремих регіонах [3].

Прикарпаття, зокрема Івано-Франківщина, є специфічним регіоном України, що зумовлено сукупністю історико-культурних, географічних та соціально-політичних чинників. Специфікою його є особливості формування національної ідентичності та самоідентифікації населення області. Історія краю свідчить про інтенсивні міжетнічні зв'язки автохтонного населення Галичини з представниками інших європейських (німцями, поляками, чехами) та близькосхідних народів (вірменами, євреями). Здобуття незалежності України вплинуло на життя всіх народів, які проживали в регіоні, зумовило радикальні суспільні перетворення. За таких сприятливих умов на території Галичини активізувався національний рух, виникли національні товариства, відродились національні традиції. Івано-Франківщина зацікавлює своєю національною ідентичністю та збереженою національно-культурною самобутністю, сильною патріотичністю. Регіональні ЗМІ Прикарпаття активно впливають на формування національної свідомості, постійно підтримуючи зв'язок з громадами, організаціями, політичними й громадськими об'єднаннями, інформують громадськість про рішення уряду щодо різних сфер суспільного життя, моніторять думку громадян регіону та формують на основі цього політику місцевої влади, аналізують суспільні реакції на дії уряду, відповідальних осіб регіону й представників місцевого самоврядування, забезпечують сприятливий політичний клімат в області, роз'яснюють актуальність та основні напрями діяльності місцевих органів виконавчої влади. Складні процеси національного державотворення супроводжуються трансформацією і становленням національного інформаційного простору [9].

На основі аналізу газети Івано-Франківщини за 2008–2009 рр. можна зазначити, що приблизно десять газет суттєво вплинули на формування громадської думки в контексті державотворення. Переважно це неспеціалізовані суспільно-політичні видання різних форм власності, засновниками яких були обласна, міська та районні ради, політичні партії й приватні особи. У контексті державотворення на увагу заслуговують насамперед такі обласні та районні газети:

«Галичина», «Західний кур'єр», «Світ молоді», «РепортеР», «Галицький кореспондент», «Прикарпатська правда», «Станіславська газета», «Вечірній Івано-Франківськ», «Івано-Франківський Оглядач», «Снятинська вежа». У друкованих виданнях досліджуваного періоду значна увага приділяється політичному життю в регіоні та країні, питанням релігії, історичним подіям і визначним датам, знаковим явищам державотворення, проведенню патріотичних заходів тощо.

Наприклад, у «Галичині» та «Вечірньому Івано-Франківську» багато великих за обсягом публікацій, що висвітлюють значення історичних постатей у становленні державності, наголошують на таких аспектах історії, які найповніше демонструють волю українського народу до незалежності, його досвід формування держави, ставлення до питань політики, релігії, історії, культури, освіти. Численні публікації, що допомагають сформуванню громадянську, державницьку позицію, приурочені до святкувань певних історичних дат, визначних подій. Адже тільки громадяни, котрі добре знають історію своєї Батьківщини, можуть свідомо і зважено ставитися до державотворення. Наприклад, Василь Лизанчук у своїй подачі «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь» наголошує, що необхідно правильно оцінювати події минулого й адекватно реагувати на виклики сьогодення, щоб обирати правильний шлях у майбутньому [7]. Особливою темою публікацій «Вечірнього Івано-Франківська» є вшанування національних героїв та відзначення пам'ятних дат. Найпопулярнішими за проаналізований період у пресі Івано-Франківщини були дискусії щодо спорудження монументів у містах та Меморіального комплексу Степанові Бандері в обласному центрі, заходи щодо вшанування УПА, героїв Крут і героїв Великої Вітчизняної війни, жертв радянського терору. Такі публікації змушують по-іншому проаналізувати історичні події, сформулювати висновки на майбутнє. Автори «Галичини» приділяють значну увагу історії Івано-Франківщини: історичній ролі древнього Галича [8], Коломийщини, визволенню Івано-Франківська від фашистських загарбників [5], гуцульським визвольним рухам [9], регіональним традиціям, діяльності місцевих істориків, літописців [5]. Трапляються публікації про ЗУНР, як приклад української державності [1]. Незважаючи на те, що газета «Галичина» друкує якісні патріотичні матеріали, іноді вони подаються в пафосній формі, перенасиченій штампами, представляють доволі застаріле трактування національної ідеї. Складається враження, наче автори і досі живуть реаліями 90-х, повторюючи з публікації в публікацію одні й ті самі гасла, ідеї і навіть фрази, що сприймаються сучасною аудиторією як ознака застарілості, обмеженості та фальші,

що призводить до зниження, особливо серед молоді, зацікавленості друкованою пресою.

Газета «РепортеР» подає матеріали стосовно філософії нової української держави як однієї зі складових державотворення. Публікації допомагають осмислити дійсність і спрогнозувати майбутнє, базуючись на різноманітних аспектах філософського підґрунтя творення держави.

Актуальними в публікаціях газети «Галичина» є питання мови, літератури, освіти, розвитку науки. Прикарпаття — регіон традиційно україномовний, тому відсутність належної підтримки зі сторони держави щодо збереження мови та підтримки видавництва українськомовних книжок турбують авторів регіональних медіа. Важливими в контексті державотворення є питання освіти та науки, адже справжні фахівці своєї справи можуть творити успішну і процвітаючу державу. Без належного розвитку освіти й науки неможливий будь-який прогрес. Система освіти впливає на формування культурних і духовних цінностей, сприяє вихованню патріотизму, формуванню національної свідомості.

Деякі районні видання відзначені тим, що здійснюють передрук матеріалів з інших газет або інтернет-джерел, які опосередковано стосуються або поверхово розкривають теми державотворення. Щоправда, трапляються створені редакторами цікаві замітки.

Обмеження фінансування суттєво впливає на зміст публікацій у пресі та призводить до друку замовних публікацій. У такому разі немає чіткої лінії формування громадянської позиції в читацької аудиторії. Якщо ЗМІ є залежними, то вони стають провідниками ідеології контролюючих фінансових груп, знаряддям маніпуляції суспільною свідомістю в інтересах певних політичних партій, громадських або комерційних організацій. Найчастіше ці засоби масової інформації не сприяють вихованню національних цінностей та державотворення.

Утім, слід виокремити патріотичні газети, які повністю реалізують завдання державотворення, але не всі публікації дотримують принципу об'єктивності автора.

Можна також відзначити, що в регіоні існують друковані медіа, в яких дотримують журналістської етики та стилю, де водночас формують у читача любов до України, допомагають завданням державотворення, незважаючи на інколи необґрунтовані висвітлення існуючих в області проблем. Так, газета Івано-Франківської обласної ради «Галичина» доволі вільно оцінює дії міської влади, а тижневик міської ради «Західний кур'єр» критично висвітлює діяльність обласної влади. Найкритичніші матеріали друкує газета «РепортеР», поміркованіші

«Галицький кореспондент». Матеріали, зазвичай, окрім гнівної риторики, містять справжні журналістські дослідження, автори не лише спілкуються з людьми та відвідують місця події, а й звертаються до архівів та здійснюють запити до відповідних інстанцій. Публікації цих видань завдяки авторам змушують читача спрямовувати думки в напрямі формування державницької свідомості, розкривають культурну самотність громадян регіону, підводять до пошуку власних шляхів державного розвитку. Слід зазначити, що регіональні друковані видання характеризуються цікавим та патріотичним контентом, який сприяє зміцненню національної громадянської позиції, здійснює неоціненний внесок у процес державотворення. Читачеві подаються доволі актуальні проблеми не тільки регіонального масштабу, єдине зауваження, що коментують ці проблеми одні й ті самі відомі особи.

У процесах державотворення відіграє важливу роль церква. Релігія завжди була основою світогляду жителів Прикарпаття, тому в газетних публікаціях вона розглядається як неодмінний елемент державотворення. Найчастіше питання релігії висвітлює газета «Галичина».

Серед патріотичних газет слід відзначити «Прикарпатську правду», яка фактично в регіоні є рупором опозиції. Газета представляла інтереси правлячої комуністичної партії. Прихильність до політичних партій «лівого крила» існує й після здобуття незалежності України. Ця газета цікава для розгляду з позиції державотворення. Її шпальти не висвітлюють реальних проблем у регіоні та державі, не допомагають у формуванні національної свідомості радше слугують меті прихованого впливу політичних партій — замовників матеріалів, що друкуються.

Висновки. Розглянувши публікації в пресі Івано-Франківщини досліджуваного періоду, можна зазначити, що на формування процесів державотворення суттєво впливають такі чинники: історичні — висвітлення історичних постатей, подій минулого, історії древнього Галича, Коломийщини, гуцульського визвольного руху, Західно-Української Народної Республіки; ідеологічні — патріотичне виховання та формування філософії нової української держави; культурні — збереження мови, традицій та розвиток української літератури, допомога у видавництві україномовних книжок; духовні — формування національної свідомості, пошук власних шляхів державного розвитку; наукові — розвиток освіти та науки як рушійної сили для становлення прогресивної української держави; релігійні — значна роль церкви у формуванні національної свідомості, адже релігія є основою світогляду жителів регіону.

Серед позитивів, що сприяють цьому процесу, можна зазначити такі: друковані ЗМІ, через обмеженість території регіону, мають можливість безпосередньо спілкуватися з читацькою аудиторією, налагоджувати та постійно підтримувати зв'язок з громадою, моніторити думку громадян регіону та формувати на основі цього політику місцевої влади, аналізувати суспільні реакції на дії відповідальних осіб регіону та представників місцевого самоврядування, створювати сприятливий політичний клімат у регіоні, роз'яснювати актуальність та основні напрями діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Серед негативів слід виокремити такі: недостатня адаптованість друкованих медіа Прикарпаття до ринкових умов унеможливорює конкуренцію з потужними медіа-суперниками, змушує шукати джерела фінансування для здійснення своєї діяльності. Це призводить, по-перше, до відтоку висококваліфікованих кадрів; по-друге, до неспроможності здійснювати незалежну інформаційну політику; по-третє, друковані медіа не можуть дотримувати принципу об'єктивності та неупередженості в поданні інформації; по-четверте, бути критичними й вільними у відображенні різних точок зору щодо висвітлення подій; по-п'яте, проводити незалежні журналістські розслідування. У таких умовах регіональні ЗМІ потребують суспільної та державної підтримки для ефективного виконання завдання державотворення.

Слід приділити більше уваги проблемі ролі регіональних засобів масової комунікації у формуванні в національній свідомості ідеології державотворення. Подальші наукові розвідки в означеному напрямі матимуть важливе значення для процесів державотворення. Адже формування та подальший розвиток регіонального інформаційного простору надає підстав говорити про формування потужного українського інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Віжин Е. 90-ту річницю ЗУНР відзначали зі москосками і книгами / Е. Віжин // Станіславська газета. — 2008. — 6 листоп.
2. Вовканич С. Державотворення: чи завжди збігаються національний і регіональний вектори / Вовканич С., Цапок С. // Розбудова держави. — 1996. — №9. — С. 3–6.
3. Грищенко О. М. Преса і політика: проблеми, концепції, досвід / О. М. Грищенко, В. І. Шкляр. — Київ : Ін-т журналістики КНУ, 2000. — 82 с.
4. Іванов В. Ф. Досвід контент-аналізу: моделі та практики / Н. В. Костенко, В. Ф. Іванов. — Київ : Центр вільної преси, 2003. — 200 с.
5. Жуков І. Бої за Станіслав / І. Жуков // Галичина. — 2008. — 26 лип.
6. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації / В. Лизанчук // Наук. зап. АН ВШ України. — 2004. — Вип. 6, 9–29. — С. 74–81.

7. Лизанчук В. І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь / В. Лизанчук // Галичина. — 2008. — 30 жовт.
8. Парипа П. У силі тяжіння давнього Галича / П. Парипа // Галичина. — 2008. — 16.10.
9. Холод О. М. Комунікаційні технології / О. М. Холод. — Київ : Центр учб. л-ри, 2013. — 212 с.

References

1. Vizhyn E. 90-tu richnytsiu ZUNR vidznachaly zi smoloskypamy i knyhamy / E. Vizhyn // Stanislavska hazeta. — 2008. — 6 lystop.
2. Vovkanych S. Derzhavotvorenna: chy zavzhdy zbihaiutsia natsionalnyi i rehionalnyi vektory / Vovkanych S., Tsapok S. // Rozbudova derzhavy. — 1996. — №9. — S. 3–6.
3. Hryshchenko O. M. Presa i polityka: problemy, kontseptsii, dosvid / O. M. Hryshchenko, V. I. Shkliar. — Kyiv : In-t zhurnalistyky KNU, 2000. — 82 s.
4. Ivanov V. F. Dosvid kontent-analizu: modeli ta praktyky / N. V. Kostenko, V. F. Ivanov. — Kyiv : Tsentrl vilnoi presy, 2003. — 200 s.
5. Zhukov I. Boi za Stanislav / I. Zhukov // Halychyna. — 2008. — 26 lyp.
6. Lyzanchuk V. Fenomen nevmyrushchosti natsii / V. Lyzanchuk // Nauk. zap. AN VSh Ukrainy. — 2004. — Vyp. 6, 9–29. — S. 74–81.
7. Lyzanchuk V. I chuzhomu nauchaites, y svoho ne tsuraites / V. Lyzanchuk // Halychyna. — 2008. — 30 zhovt.
8. Parypa P. U syli tiazhinnia davnoho Halycha / P. Parypa // Halychyna. — 2008. — 16.10.
9. Kholod O. M. Komunikatsiini tekhnolohii / O. M. Kholod. — Kyiv : Tsentrl uchb. l-ry, 2013. — 212 s.

■ UDC 070: 621

Horoshkevych N. Ye., senior lecturer, Lviv Polytechnic National University, Lviv

SOME FORMATION FACTORS OF STATE PROCESSES IN PUBLICATIONS OF IVANO-FRANKIVSK REGION

The aim of this article is to consider the spiritual, ideological, cultural, religious and other factors of nation-building process in the printed publications of Ivano-Frankivsk region and analyze the strengths and weaknesses of the regional press in the context of nationhood.

Research methodology. The article provides a detailed examination of newspaper articles of Ivano-Frankivsk region during 2008–2009 proceeding from approximately ten main regional printed media that made a big difference in the nation-building processes.

Results. The study demonstrated there was coverage of historical events, figures, heroes, history of the region, the nation-building experience, i.e. the West Ukrainian People's Republic. There is considerable evidence for mass media coverage of the ideological and patriotic education, cultural support for the language, national traditions, and publishing houses of the Ukrainian-language books. The results indicate that spiritually forming national consciousness, religious factors of influence on forming the nation-building processes are instrumental in scientific development of education and science in Ukraine.

Novelty. An attempt is made to analyze the contents of the newspapers of Ivano-Frankivsk region in the context of the nation-building processes.

The practical significance. The implications of this study can contribute to the dialog with readers and may have an impact on forming the national consciousness, the creation of information space.

Keywords: factors, nation-building, regional media and the press, national consciousness, information space.

Надійшла до редколегії 04.02.2016 р.